

Tomasz GAŁKOWSKI, *Ogólne zasady prawa w prawie kanonicznym*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2020, ss. 221.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rnp22321.9>

W Wydawnictwie Naukowym UKSW ukazała się interesująca pozycja *Ogólne zasady prawa w prawie kanonicznym*, autorstwa Tomasza Gałkowskiego. W skład monografii weszły trzy rozdziały.

W rozdziale pierwszym „Zasady prawa w Kodeksie Prawa Kanonicznego” kanonista podjął namysł nad zagadnieniem ujętym w tytule pozycji z aspektu normy, w której występuje ten termin, jakim jest kan. 19. W związku z tym rozważył kilka wątków wynikających z tej regulacji, mianowicie problematykę zasad prawa w kanonistyce, tematykę kan. 19 w pracach nad rewizją Kodeksu, kwestię elementów konstrukcyjnych normy, poddając szczegółowej analizie jej hipotezę oraz dyspozycję. Prezentowany rozdział wieńczy p. 4 poświęcony funkcji zasad prawa w kan. 19.

Odnosząc się do pierwszej części publikacji, pragnę zwrócić uwagę, że tym, co jest jej walorem dodanym, to fakt, iż nie została ona napisana w konwencji typowego komentarza do kanonu, ale wywody Autora mają dogłębny charakter przejawiający się przede wszystkim w dwupłaszczyzności analiz: z jednej strony teoretycznoprawnych, z drugiej teologiczno-prawnych. Pragnę zauważyć, iż Gałkowski nie opisuje, ale wieloaspektowo analizuje podjęte problemy, eksponując zawsze – w jego przekonaniu – pryzmat pryncypialny w funkcjonowaniu systemu kanonicznego, wyartykułowany w tezie, że tego porządku prawnego nie można przyrównać do systemów prawa świeckiego, gdyż system kanoniczny oprócz wymiaru naturalnego ma jeszcze jeden niezwykle istotny wymiar – teologiczny. Recenzując tę pozycję pragnę podkreślić z całym naciskiem, iż tej perspektywie ujęcia Autor pozostał wierny w niezwykle konsekwentnych rozważaniach prowadzonych w dwóch kolejnych rozdziałach. Aby nie być gołosłownym przykładowo

pragnę przywołać jego tezę, która wybrzmiała w rozdziale drugim: „Prawo kanoniczne nie jest prawem w Kościele, ale prawem Kościoła” (s. 104).

Moim zdaniem w pierwszym segmencie opracowania na szczególną uwagę zasługują wywody dotyczące luki prawnej (s. 39-51). Chcę zauważyć, iż ogląd Autora co do tego fenomenu, podobnie jak zresztą w wielu innych wątkach, ma charakter wieloaspektowy. Kanonista nie tylko prezentuje spektrum jego form pojawiających się w systemach prawnych, ale wyklucza te, które z natury rzeczy nie mogą wystąpić w kanonicznym porządku prawnym (luka aksjologiczna), koncentrując natomiast uwagę na tych, które w tym systemie mogą zajść (luka techniczna, luka logiczna).

Rozdział drugi „Zasady prawa w teorii prawa kanonicznego” Gałkowski poświęcił teoretycznoprawnemu ujęciu interesującego go zagadnienia. W tej części monografii skoncentrował uwagę na następujących kwestiach: kanonistycznym kontekście zasad prawa, problematyce zasad prawa w kanonistyce XIX wieku, tematyce zasad prawa w kanonistyce pokodeksowej oraz wątkom słuszności kanonicznej oraz typologii i natury zasad prawa w KPK 1983.

Pragnę zauważyć, iż pierwsze pięć poruszonych zagadnień, co w moim przekonaniu należy uznać za w pełni zasadne, dla kanonisty stało się kontekstem do podjęcia problemu najistotniejszego w tym opracowaniu dotyczącego kwestii natury zasad prawa. Pragnę spostrzec, iż już na wstępie Gałkowski wyraźnie dystansuje się od pozytywizmu, co znalazło odzwierciedlenie m.in. w stwierdzeniu „Prawo kanoniczne korzysta z osiągnięć prawodawstwa świeckiego czy nauki prawa, o ile one znajdują przydatność dla kościelnego porządku prawnego. Nie dokonuje się to jednak w sposób bezrefleksyjny” (s. 78). Niezwykle wnikliwe, charakteryzujące się merytoryczną głębią, analizy doprowadziły kanonistę do kluczowej konkluzji wyartykułowanej we „Wnioskach”, że kanonistyczny koncept zasad prawa różni się od konceptu zasad funkcjonujących w prawie świeckim. Pragnę podkreślić z całym naciskiem, iż w recenzowanej pozycji pogląd ten nie ma apriorycznego charakteru. Na zajęcie bowiem takiego stanowiska w istotny sposób wpłynęły konkluzje Autora wynikające z wnikliwych analiz prowadzonych w tej części pozycji, co zostało wyrażone w kilku dedukcyjnie wywiedzionych tezach: po pierwsze, zasady prawa mają metajurydyczną naturę (s. 81); po drugie, nie występuje tożsamość pomiędzy kategoriami reguła prawa a zasada prawa (s. 83 i 85); po trzecie, zasady prawa są uprzednie względem prawa stanowionego (s. 83 i 87); po czwarte, prawo świeckie jest dla prawa kanonicznego kontekstem, ale nie celem samym w sobie (s. 84).

Analizując problem źródeł zasad Gałkowski dowiódł, że o ile teoretycznoprawny dorobek kanonistyczny nie jest pokaźny w kwestii natury zasad prawa, o tyle w doktrynie szerokie spektrum stanowisk występuje w kwestii różnorodności zasad (s. 90). Wyraził pogląd, iż w tym wypadku mamy do czynienia z prawdziwym eklektyzmem. Jego zdaniem taki stan znalazł przełożenie w tym, że w XIX wieku jednoznacznie nie określono natury zasad prawa (s. 91). Wskazał, że także we współczesnej kanonistyce nie występuje jednolitość stanowisk w tej materii (T.J. Urresti, L. Örsy, P.V. Pinto, J.G. Martín, P. Lombardí, L. Chiappetta).

Pragnę zauważyć, iż w tym kontekście tematem istotnym dla Gałkowskiego stał się problem słuszności kanonicznej pozostającej – co wynika z zapisu kan. 19 – w ścisłym związku z kategorią zasad prawa. W jego ujęciu oryginalność tego konceptu przejawia się w tym, że słuszność nie jest postrzegana jako kryterium akceptacji zasad, ale w kategoriach sposobu ich aplikacji (s. 106). Jego zdaniem w systemie kanonicznym pełni ona rolę korygującą, służącą, jak to określił, urzeczywistnianiu celu prawa kanonicznego, jakim – jak wiadomo – jest zbawienie dusz (s. 111).

We „Wnioskach” Gałkowski skłania się ku tezie, iż obecny koncept zasad prawa jest efektem istniejącego w ciągu wieków długotrwałego procesu uogólniania reguł prawa. W jego opinii znajduje on umocowanie w Bosko-ludzkim charakterze wspólnoty kościelnej. Mając na uwadze szczególny charakter prawa kościelnego uznał teoretycznoprawny namysł nad interesującym go zagadnieniem za niewystarczający. W swej argumentacji zwrócił uwagę na kwestię powiązania zasad prawa ze słusznością kanoniczną. Stał na stanowisku, że taki zamysł prawodawcy generuje tezę, w myśl której odwołanie się do słuszności w rozwiązywaniu problemów interpretacyjnych musi odpowiadać duchowi prawa kościelnego; ten natomiast ma charakter teologiczny.

Pragnę zwrócić uwagę, że logiczną konsekwencją rozumowania Autora jest wieńczący rozdział III monografii, którego treść dopełnia uprzednio wyartykułowane wywody i jest zgodna z nakreślonym w rozdziałach poprzednich konceptem zasad prawa. W tej części opracowania przedmiotem uwagi Gałkowskiego stało się ujęcie teologiczno-prawne interesującego go zagadnienia (*Zasady prawa w teologii prawa kanonicznego*). Analogicznie, jak w rozdziale poprzednim, swe rozważania rozpoczął od prezentacji wątku „Teologiczny kontekst zasad prawa”. Pragnę podkreślić, że z aspektu uprzednich założeń co do konceptu zasad prawa analizowany w tej części pozycji wymiar dla Autora jest najistotniejszy, gdyż jest pryncypialnym kluczem hermeneutycznym dla

zrozumienia tego konceptu. Poruszając ten wątek pragnę stwierdzić, iż treści zawarte w prezentowanym rozdziale świadczą o tym, iż pod względem metodologicznym Autor jest niezwykle konsekwentny w realizacji uprzednio przyjętych założeń. W tej części opracowania wiąże zasady prawa z naturą Kościoła oraz wynikającymi z jego doktryny sposobami postępowania wiernych postrzeganymi w pryzmacie naczelnej zasady kanonicznego porządku prawnego, jaką jest *salus animarum*. Stąd też wyraził pogląd, iż zasady prawa mają charakter uprzedni względem kanonicznego porządku prawnego. Co jest – w moim przekonaniu – ciekawe, powiązał ją z kategorią pryncypium w znaczeniu początku; tę zaś z teologiczną kategorią Logosu.

Prezentowana pozycja jest jedną z nielicznych na polskim kanonistycznym rynku wydawniczym poświęconą problematyce teoretyczno- oraz teologiczno-prawnej. W moim przekonaniu nie ulega wątpliwości co do tego, iż zawarte w niej treści ze względu na oryginalność podejścia do podjętego przez kanonistę zagadnienia są bardzo cennym wkładem nie tylko w rozwój kanonistyki polskiej, ale również światowej. Pragnę podkreślić, iż Autor monografii w oparciu o wieloaspektowe analizy, charakteryzujące się głębią merytoryczną, wypracował – co jest wartością dodaną tej pozycji – własne ujęcie kategorii zasad prawa, mające na wskroś charakter kanonistyczny.

Ginter Dzierżon

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

g.dzierzon@uksw.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5116-959X>